

Säljande överklighet

En kritisk granskning av osanningar i visionsbilder

Jonathan Anderson & Maja Jörgensen

Titel: Säljande överklighet – En kritisk granskning av osanningar i visionsbilder

Engelsk titel: Selling Unreality – A Critical Examination of Falsities in Renderings

© Jonathan Anderson och Maja Jörgensen

Handledare: Ylva Dahlman, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Anna Tandré, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitekturprogrammet, Ultuna

Nyckelord: landskapsarkitektur, rendering, säljande, verklighet, visionsbild

Omslagsbild: Bostadsgård i Eriksberg, Uppsala, där hälften av bilden är redigerad av författarna för att likna en visionsbild. Foto: Jonathan Anderson 1 juni 2015. Tillägg i bilden är hämtade från websidorna *www.skalgubbar.se* och *www.pixabay.com*.

Publiceringsår: 2015

Publiceringsort: Uppsala

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Visionsbilder används inom landskapsarkitekturen som ett kommunikativt verktyg för att förmedla ett framtidsscenario av ett gestaltungsförslag. De spelar också en viktig roll i presentationer då de medverkar till att sälja in förslaget hos den tänkta målgruppen. Under vår utbildning har vi observerat att visionsbilder ofta är förskönande och inte alltid visar en representativ bild av verkligheten. Med dagens teknik är det relativt enkelt att skapa fotorealistiska visionsbilder, även kallade renderingar. Detta kan leda till att betraktaren tolkar renderingarna som verkliga och därmed förväntar sig ett likadant resultat i det realiserade förslaget. Uppsatsens syfte är att undersöka och urskilja vanligt förekommande osanningar i landskapsarkitekters visionsbilder. Vi söker därför svar på följande frågor för att reda ut ett förhållandevis outforskat område: *Vilka gemensamma faktorer går att urskilja i dagens visionsbilder?* och *Avviker de från verkligheten, och i så fall hur och varför?* Genom intervjuer med två landskapsarkitekter och analys av redan kritiserade och omgjorda visionsbilder tog vi fram en granskningsmall. Mallen användes för att granska fyra vinnande visionsbilder från samtida arkitektävlingar. Två av visionsbilderna redigerades av oss för att åskådliggöra vad som observerats i granskningen och för att illustrera vad osanningar i visionsbilder innebär. Resultatet tyder på att det finns olika uppfattning om hur väl en visionsbild bör stämma överens med verkligheten, och i merparten av de granskade bilderna upptäcktes flera avvikelser. Det förväntade resultatet var överdrivna utsmyckningar i bilderna, men det visade sig vara andra faktorer som i huvudsak inte stämde med verkligheten. Vår förhoppning är att detta arbete ska öka medvetenheten hos landskapsarkitekter vid skapandet av visionsbilder.

Abstract

Landscape architects use computer-generated pictures as a communicative tool to convey future scenarios of design proposals. The pictures also take a center stage in presentations since they can help to sell the proposed design. As students in landscape architecture we are well aware that these images often are beautified and that they do not always present a realistic image. Modern technology has made it fairly easy to create photorealistic computer-generated pictures, also called renderings. The viewer can interpret these images as real and expect an equivalent final result. The purpose of this essay is to identify and examine common falsities in renderings by landscape architects. Consequently we answer the following questions to sort out an under-researched area: *What common elements can be seen in today's renderings?* and *Do these elements differ from reality and, if so, how and why?* By interviewing two landscape architects, and analyzing already criticized and redesigned images, we produced a review template and then used it to examine renderings from four winning proposals in contemporary architectural competitions. We edited two of the images in order to visualize the observations in the review template and illustrate what they mean. The result suggests differences in opinion regarding what these images should present and whether they have to be consistent with reality or not. In most of the examined images several deviations were found. We expected the images to be exaggerated and embellished but we uncovered other factors that were not realistic, which were hard to discover initially. This essay is meant to raise awareness amongst landscape architects when creating renderings that show a project's vision.

Innehållsförteckning

Introduktion	5
Bakgrund och begreppsprecisering	5
Bildens informationsbärare	6
Bildens trovärdighet	6
Bildens verklighet	7
Visionsbilden och dess syfte	8
Fotorealistiska visionsbilder	9
Rendering	9
Syfte och frågeställningar	10
Avgränsningar	11
Metod	11
Intervju	11
Analys av Nya Slussen	12
Skapande av granskningsmall	12
Applicering av granskningsmall inför bildredigering	13
Bildredigering	13
Resultat	14
Synen på visionsbilder	14
Landskapsarkitektens perspektiv	14
Nya Slussens kritiserade visionsbilder	16
Granskningsmall	18
Granskning och bildredigering	19
Kiruna 4-ever	20
Gävle Å-rummet	22
Burlove	24
Living on the wedge	26
Bildredigering – Burlove	28
Bildredigering – Living on the wedge	30
Sammanfattning av resultat	31
Diskussion	32
Resultatdiskussion	32
Betydelsen av osanningar	33
Visionsbildens funktion och trovärdighet	34
Resultatets trovärdighet	35
Metoddiskussion	36
Reflektioner	36
Referenser	38

Introduktion

I de flesta gestaltungsförslag som skapas av landskapsarkitekter produceras en eller flera visionsbilder. De är till för att ge betraktaren information om hur förslaget kommer att upplevas när det är färdigt. Ett problem som vi har uppmärksammat, som även lyfts fram i tidskrifter och sociala medier, är att bilderna är förskönande och ofta orealistiska. Pettersson (2001, s. 6) menar att med teknikens utveckling följer möjligheten att förändra bilder och att manipulera deras innehåll, och med detta styrs läsarens uppfattning av bilden. Detta skulle alltså, enligt Pettersson, kunna leda till att osanningar i fotorealistiska visionsbilder tolkas som verklighet av betraktaren, även om bildskaparen hade som avsikt att förmedla en känsla.

Under vår utbildning till landskapsarkitekter har vi stött på många gestaltungsförslag där visionsbilderna både inspirerat och imponerat. På senare tid har vi lagt märke till hur lätt det är att förtrollas av de vackra bilderna och glömma bort att verkligheten ofta ser annorlunda ut. Vi har även noterat i vårt eget bildskapande att fokus hamnat på visionsbildens utformning istället för platsens verkliga förutsättningar, något som vi anser vara ett problem. Uppsatsens omslagsbild visar ett fotografi av en bostadsgård, som till hälften redigerades av oss för att exemplifiera hur en visionsbild kan skilja sig från verkligheten.

En bild inom reklambranschen har som syfte att sälja en produkt eller tjänst genom att frambringa positiva känslor hos den tänkta målgruppen (Waern, Pettersson & Svensson 2009, s. 123). Vi anar en likhet i syftet med landskapsarkitekturens visionsbilder och syftet med reklambranschens säljande bilder.

Oavsett uppdrag är landskapsarkitektens uppgift att skapa en plats för andra människor. Det krävs därför ärlighet och respekt gentemot platsens användare för att skapa uppskattade och attraktiva vistelsemiljöer (Andersson 2014). Det bör därför vara landskapsarkitektens skyldighet att förmedla en rättvis bild av gestaltungsförslaget för att uppnå en ärlig kommunikation.

I det här arbetet undersökte vi, av flera skäl, hur ärliga landskapsarkitektens visionsbilder är. Framförallt för att eftersträva ett mer kritiskt granskande av visionsbilder och deras innehåll, men även för att skapa en ärligare kommunikation mellan landskapsarkitekten och mottagaren. Mjukvaruutvecklaren Per Ganthelius menar i en artikel i *Tidskriften STAD* att en mer verklighetsförankrad visionsbild ställer högre krav på landskapsarkitekten att skapa ett genomarbetat förslag (Gwallius 2014). Det är ytterligare ett skäl till varför undersökningen är relevant för såväl landskapsarkitekter som byggherrar och allmänheten.

Bakgrund och begreppsprecisering

Följande avsnitt är indelat i sex delar. De tre första delarna behandlar bilden generellt, hur den fungerar som *informationsbärare*, hur *trovärdighet* uppstår samt hur bilden kan kopplas till *verkligheten*. Därefter följer tre delar som tar upp *visionsbilden* och dess syfte, konsekvenserna av *fotorealistiska* bilder och avslutningsvis beskrivs begreppet *rendering*.

I denna uppsats skiljer vi på det som äger rum i den yttre världen med dess förutsättningar och gestaltning av nya miljöer, ur en landskapsarkitekts perspektiv. Detta gör vi genom att använda begreppen *verklighet* och *vision*.

Med *visionsbilder* menar vi de bilder som visar det tänkta resultatet eller en känsla i en gestaltad miljö.

Med *sändare* menar vi den som skapar visionsbilden. Det kan vara en landskapsarkitekt eller ett företag som anlitas av landskapsarkitekten.

Med *mottagare* menar vi den målgrupp sändaren vill nå med bilden men även andra som kan komma att beröras. Mottagaren kan exempelvis vara en beställare, allmänheten eller den grupp människor som har en koppling till den plats som visionsbilden berör.

Bilden som informationsbärare

Rune Pettersson (2001, ss. 24-25) redogör, i rapporten *Trovärdiga bilder*, för bilden som informationsbärare. Bilden innehåller budskap som förmedlas från en sändare till en mottagare och först när bilden mottagits och tolkats uppstår informationen. Pettersson beskriver hur olika bilder har olika språkliga funktioner där mottagaren, sändaren, meddelandet eller ämnet har huvudsakligt fokus. Nedan beskrivs de fyra bildfunktionerna (Pettersson 2001, ss. 24-25).

Mottagaren väger tyngst i en bild med den *konativa funktionen*. Bildens funktion är då att mottagaren ska inse något, vilja köpa något, lära sig något eller på annat sätt påverkas av bilden.

Sändaren väger tyngst i en bild som har den *emotiva funktionen*. I en sådan bild är sändaren ofta en konstnär eller en annan kreatör vars känslor, viljor och åsikter betonas. En målning är ett exempel på en sådan bild.

Meddelandet väger tyngst i en bild med den *poetiska funktionen*. Dessa bilder är ofta nytänkande och fokus ligger på bildens utformning och på vilket sätt meddelandet uttrycks. De flesta bilder inom bildkonsten har den poetiska funktionen, där det är teknik och materialval som ger bilden dess uttryck.

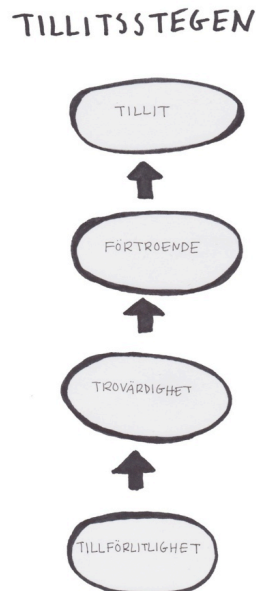
Ämnet väger tyngst i en bild med den *informativa funktionen*. Bilden ska informera om en funktion, hur något ser ut eller ligger till. Till den här kategorin hör bilder som skyltar och informationsmaterial

Aspers, Fuehrer och Sverrisson (2004, s. 20) menar i *Bild och Samhälle: visuellt analys som vetenskaplig metod* att arkitekter använder bilden bland annat som ett kommunikationsverktyg. Vidare förklarar författarna att skaparen kan vinkla bilden åt ett visst håll men kan aldrig vara säker på hur den kommer att mottas. En och samma bild kan uppfattas olika beroende på individen som tolkar bilden, men kan även tolkas olika av samma individ, beroende på miljön den presenteras i (Aspers, Fuehrer och Sverrisson 2004, s. 17). En bild kan även öka betraktarens kreativitet genom att vara mångsidig och därmed öppen för tolkning (Waern, Pettersson & Svensson 2009, s. 71).

Bildens trovärdighet

Pettersson (2001, s. 6) menar att dagens datorteknik gör det lätt att redigera och omforma bilder. Författaren hävdar att det ställer högre krav på mottagaren som lätt manipuleras av de redigerade bildernas innehåll, men också att den trovärdighet ett fotografi hade innan den tekniska utvecklingen är svår att behålla. Vidare förklarar Pettersson (2001, s. 31) att en förutsättning för att trovärdighet ska kunna uppstå är människans förmåga att förstå och tolka ett budskap. Trovärdigheten kan vara beroende av flera faktorer: vem som är sändaren, vad budskapet är, vilket medium budskapet förmedlas genom, vilket sammanhanget är och vem mottagaren är (Pettersson 2001, s. 31). Dessutom beskriver författaren att trovärdighet även kan ställas i förhållande till begreppen tillförlitlighet,

förtroende och tillit. Rolf Hedquist (2002, ss. 11-12), professor i nordiska språk, har sammanställt dessa begrepp i en modell kallad *Tillitsstegen*. Modellen beskriver ordens hierarki och vad som krävs av informationens sändare och mottagare för att de olika stegen ska uppnås. Nedan sammanfattas Hedquists *Tillitsstege*.

Figur 1. Omritad bild av Tillitsstegen, ursprungligen från Hedquist (2002, ss. 11-12). Tillförlitlighet, trovärdighet, förtroende och tillit är olika nivåer i Tillitsstegen och beskriver hur informationen och dess sändare bedöms av mottagaren. Den lägsta nivån är tillförlitlighet och den högsta tillit. Illustration: Maja Jörgensen.

Den lägsta nivån, *Tillförlitlighet*, innebär att mottagaren ser det troligt att den erhållna informationen är sann. Begreppet tillförlitlighet hänvisar endast till den bild som levererar informationen.

Vid nästa nivå, *Trovärdighet*, har även den person som levererar informationen betydelse i mottagarens bedömning. Trovärdighet är en förutsättning för att nästa nivå, *Förtroende*, ska kunna uppnås.

Vid *Förtroende* läggs en positiv värdering till. Mottagaren måste vara positivt inställd till den information som sändaren ger.

För att den högsta nivån, *Tillit*, ska uppnås krävs att mottagaren betraktar informationen och sändaren som så pålitliga att hen är villig att helt överlåta kontrollen till sändaren.

Bilden och verkligheten

Elisabeth Tostrup (1994, s. 18), professor i arkitekturhistoria, beskriver i artikeln *Mellom erfaring og billedforbruk* att de bilder och visuella uttryck som vi möts av i samhället är väldigt olika beroende på sammanhang och innehåll. Dock menar Tostrup att alla bilder är uppklädda. Med uppklädd menar författaren att bildens innehåll, framtoning och karaktär förmedlar en viss känsla men också att de arkitektoniska sammanhangen i bilden har stor betydelse. Som exempel nämner Tostrup att hemlösa människor i skuggan av en motorvägskonstruktion tydligt visar det sociala sammanhanget vilket ger bilden dess formspråk och uttryck.

Tostrup poängterar det visuella uttryckets snabba utveckling idag, då innehållet i bilder blir mindre viktigt och fokus hamnar på att förnya bildspråket. Författaren kopplar detta till arkitekturen där fokus oftare tenderar att ligga på slutprodukten istället för den process som leder dit. När arkitekturen får inflytande från medias bilder riskerar förståelsen för den verkliga världen att gå förlorad för konstnärliga visionära bilder (Tostrup 1994, s. 18).

Gillian Dyer (1988, s. 114) diskuterar i boken *Advertising as communication* reklambilders koppling till verkligheten. Hon menar att det inte går att säga att en bild är överklig, oavsett hur den framställs. Enligt Dyer finns bilderna i vår verklighet, och är därmed en del av den. Även om situationen i bilden är stereotyp så finns det ingenting i vår verklighet som är så simpelt att det kan ersätta det bilden föreställer (Dyer 1988, s. 114).

Tostrup menar att arkitektur kräver balans mellan känsla och förstånd, men också mellan förnuft och intuition. Eftersom yrket handlar om kreativitet är det, enligt Tostrup, lätt att som arkitekt skapa en magisk relation till en produkt som varit under arbete en längre tid. Det är då lätt att trollbindas av gestaltningen, avbildad i en teckning, och tappa uppfattningen om på vilket sätt och för vem skapelsen svarar på ett problem (Tostrup 1994, s. 20). Trots risken för detta problem anser Tostrup att den visuella utvecklingen är en spegling av det samhälle som arkitekten verkar i. Och på samma sätt som Dyer hävdar att den redigerade bilden är en del av vår samtid, menar också Tostrup att bildens utveckling är en del av vår samtid och att det innebär nya problemställningar. Utmaningen blir då för arkitekten att följa med i den visuella utvecklingen men med problemställningarna i fokus (Tostrup 1994, s. 19).

Visionsbilden och dess syfte

I boken *Landscape Graphics* framställer Grant W. Reid (2002, s. 155), professor inom landskapsarkitektur, visionsbilden som en relativt realistisk avbild av en plats som ska visa de rumsliga kvaliteterna. Författaren menar att visionsbilden är enkel för kunden att förstå och används därför som komplement till gestaltungsplaner och sektioner. Visionsbilden beskriver visuellt det intressanta på den gestaltade platsen och behöver därför knappt några stödjande symboler eller förklarande ord (Reid 2002, s. 155). Vidare menar författaren att bilden visar det som planen inte kan förmedla. Det kan vara förhållandet mellan rum, tid och ljus men även upplevelser av skuggor, färger, former, toner, texturer och reflektioner. Visionsbilden har fördelen att kunna förmedla ett djup och beskriva upplevelsen av rummets öppenhet, slutenhet eller avskildhet (Reid 2002, s. 155).

Författarna till boken *Rendering* menar att även tiden är en aspekt som alltid finns med i visionsbilden, och att tidsaspekten kan visas på olika sätt. Skuggor berättar om tiden på dygnet, färger avslöjar årstiden, och människor och bilar visar platsens aktivitet. Visionsbilden är alltså en ögonblicksbild av en framtidsvision (May, van den Hout, Riedel, Wu, Franklin & Lee Coates IV 2013, s. 15).

Det finns i huvudsak två syften till varför visionsbilder används enligt Reid. Dels kan de användas i början av designprocessen för att förmedla tanken med den kommande gestaltningen. Dessa visionsbilder visar inte det färdiga resultatet, utan kan vara mer skissartade och visa vilka delar av förslaget som behöver utvecklas mer (Reid 2002, s. 115). Reid menar även att visionsbilder kan användas i slutet av en gestaltungsprocess då förslaget är nästintill färdigt. Ju större och ambitiösare projektet är, desto högre budget har det generellt och mer

utvecklade visionsbilder skapas, hävdar Reid. Bilden fungerar då som ett säljande verktyg för att övertyga beställaren och förmedla förslagets fördelar (Reid 2002, s. 155).

För att alla berörda ska kunna vara med och utveckla en plats som står inför förändring måste presentationen av förslaget, så tydligt och sanningsenligt som möjligt, representera projektet (Carmona, Tiesdell, Heath & Oc 2010, s. 356). Manipulerade bilder ökar risken för känsla av svek och misstro hos betraktaren medan bra visionsbilder erbjuder en lättförståelig information till en bred målgrupp (Carmona et al. 2010, ss. 356-357).

Carmona et al. (2010, s. 357) hänvisar till en checklista med viktiga aspekter att tänka på vid skapandet av visuellt kommunicerande bilder. Listan återges nedan (vår översättning från engelska):

- » Säkerställ att alla involverade förstår syftet med illustrationen.
- » Klargör för mottagaren vilken precisions- och detaljnivå bilden har.
- » Använd den teknik som mest lämpligt förmedlar informationen.
- » Förstå styrkorna och begränsningarna i handritad och datorgenererad teknik innan du väljer vilken som ska användas.
- » Undvik grafik som kan missleda mottagaren.

Fotorealistiska visionsbilder

I en artikel publicerad på *Places Journal* skriver arkitekten Belmont Freeman (2013) att det i dagens läge är alltför lätt att åstadkomma perfekta fotorealistiska bilder med hjälp av tekniken. Skribenten menar att vi är vana vid att se ett fotografi som en verklig representation av något som existerar. På så sätt har digitaliseringen gjort att den grafiska representationen av arkitektur har gått från att vara övertygande till att vara bedragande (Freeman 2013). Vidare påstår Freeman att han är rädd att spridningen av fotorealistiska bilder kan leda till att både allmänheten och kunder kan komma att förvänta sig en viss kvalitet och perfektion från arkitekter. Freeman menar att det är något som är omöjligt för arkitekten att leverera i verkligheten.

Vanessa Quirk, redaktör för webbtidningen *ArchDaily*, beskriver i artikeln *Are renderings bad for architecture?* hur den perfekta arkitektbilden ses som något positivt. Både av lärare som prioriterar renderingar före de praktiska konsekvenserna och av media inom arkitekturen. Detta leder, enligt Quirk, till att studenter spenderar flera timmar för att skapa den perfekta bilden, istället för att fokusera på stommen i förslaget. I artikeln skriver författaren att media inom arkitektur presenterar ett överflöd av bilder som skiner och som säljer en idealiserad arkitektur till allmänheten men också till arkitekter själva. Quirk menar att förskönandet också sker för att det ger arkitekten en chans att skåda sitt verk i sin fulla prakt innan det byggs, som en kompromisslös visionsbild. På grund av detta blir själva arkitekturen drabbad (Quirk 2013).

Rendering

Begreppet rendering beskrivs i boken *Rendering* (May et al. 2013, s. 11) som ett relativt nytt ord inom arkitektkåren. Författarna menar att ordet har många betydelser men att det inom arkitekturen används i samband med datorgenererade visionsbilder. Det innebär att grunden för en visionsbild tas fram utifrån ett 3D-modelleringsprogram (May et al. 2013, s. 11). Ursprungligen kommer ordet från det franska *rendre* som betyder att återge eller att presentera. Rendering har också en betydelse inom livsmedelsbranschen och beskriver då en process där fett från matrester kan extraheras och användas i andra produkter (May et al.

2013, s. 11). Författarna jämför livsmedelsproduktion med arkitektur. De tar ett exempel gällande McDonald's produkt McNuggets® - friterade kycklingbitar. Genom rendering av hela kycklingar utvinns köttet som sedan steriliseras och återanvänds. Det innebär en stor ekonomisk vinst för McDonald's som kan producera en stor mängd McNuggets®, men kycklingbitarnas näringsinnehåll är dock inget som företaget kan skryta med. En parallell dras här till renderade visionsbilder inom arkitekturen. Bilder kan genom rendering produceras snabbt, se bra ut och sälja men författarna till boken ställer sig frågande till bildernas egentliga innehåll (May et al. 2013, s. 11).

Arkitektsfären blir, enligt författarna till *Rendering* (May et al. 2013, s. 49), allt mindre. De menar att teknikens utveckling gör att alla arkitekter ser vad andra inom yrket gör, färgas av det och tydligare normer skapas. Vidare påpekar de att den renderade bilden och den förskönade bilden blivit en norm inom arkitekturen. Författarna menar även att det idag finns företag som endast jobbar med att producera renderingar, vilket bidrar till att visionsbilderna mer och mer liknar varandra. Breda perspektiv med höga kontraster och skimrande ljus är vanligt förekommande i dessa bilder (May et al. 2013, s. 49). Vidare menar författarna att Photoshop är ett av de vanligaste programmen att använda till renderingar. Detta program gör det lätt att justera färger, ljus och innehåll i bilden. Soptunnor, vägskyltar och trafikljus kan smidigt redigeras bort ur bilderna (May et al. 2013, s. 47).

Elisabeth Tostrup resonerar i liknande banor om arkitektens arbete i artikeln Mellom erfaring og billedforbruk. Hon menar att då arkitekten skapar en gestaltning påverkas hen av alla de visuella uttryck som finns runt omkring, både sådant som andra arkitekter redan skapat och de visuella uttryck som kommer från all form av media (Tostrup 1994, s.18).

Författarna till *Rendering* (May et al. 2013, s. 37) menar att renderade visionsbilder finns till för att förföra betraktaren som kan vara allt från en tävlingsjury till en bostadsspekulant. Författarna poängterar vikten av att vara kritisk mot bilderna och att jämföra realiserade förslag med de bilder som tidigare sålde in förslaget, för att på så sätt bedöma bildernas trovärdighet. De menar även att det finns positiva aspekter med rendering av bilder. En fördel som nämns i *Rendering* är att detaljer kan adderas och raderas för att få en perfekt balans mellan en idealistisk vision och nödvändig realism i en bild. En annan fördel är att arkitektens ambition höjs då en förtrollande bild av förslaget finns att leva upp till (May et al. 2013, s. 37).

Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är att urskilja vanligt förekommande osanningar i landskapsarkitekters visionsbilder och varför de förekommer. Genom korrigering av befintliga visionsbilder problematiserar vi vad osanningarna innebär.

Frågorna som besvaras i arbetet är:

- Vilka gemensamma faktorer kan urskiljas i samtida visionsbilder?
- Avviker faktorerna i visionsbilderna från realistiska förutsättningar, och i så fall hur och varför?

Avgränsningar

Arbetet avgränsas till visionsbilder inom svensk landskapsarkitektur mellan åren 2013 och 2015 med avsikt att visionsbilderna ska spegla en aktuell bildteknik. Med hänsyn till arbetets omfattning är antalet visionsbilder som granskas begränsat till fyra stycken. Förslagen som granskas har antingen vunnit en arkitektävling eller antagits av en kommun. På så sätt har bilderna redan granskats vilket gör dem likvärdiga. Både plan och visionsbild ska finnas tillgängliga eftersom det är en förutsättning för granskningen. För att kunna granska olika klimat och växtzoner har de fyra granskade visionsbilderna en geografisk spridning i Sverige.

Antalet intervjuer begränsas till två stycken, där respondenterna är landskapsarkitekter med inblick i skapandet av visionsbilder. De intervjuade verkar inom olika arbetsområden.

De faktorer som undersöks i bilderna berör den fysiska miljön så som byggda element, växtlighet samt klimatets och årstidernas uttryck. Vinkeln på visionsbildens utsnitt undersöktes och jämfördes med människans horisontala synfält. Andra faktorer som undersöktes var sannolikheten att ett föremål eller en aktivitet skulle förekomma på en viss plats. Den här studien tar inte upp vilka människor som representeras i bilderna.

Metod

För att uppnå syftet delades arbetet upp i fem olika moment. Alla moment var beroende av varandra och inget delmoment kunde färdigställas förrän det föregående var genomfört. *Intervju* av två landskapsarkitekter gav oss en bild av sändarens syn på visionsbilder som tillsammans med *analys av Nya Slussen* bidrog till att hitta de faktorer som behövdes inför skapandet av en granskningsmall. *Skapande av granskningsmall* var viktigt för att de olika visionsbilderna skulle kunna granskas på ett likvärdigt och kvalitativt sätt.

Granskningsmallen var även nödvändig för att kunna genomföra *applicering av granskningsmall inför bildredigering* och *bildredigering*. Resultatet från granskningarna avgjorde vilka faktorer som behövde redigeras i bildredigeringen.

Intervju

Studiens intervjuer genomfördes med två yrkesaktiva landskapsarkitekter som båda är insatta i skapandet av visionsbilder. Intervjuerna gav oss sändarens perspektiv på visionsbilder, hur de tänker vid skapandet och hur verklighetstrognade de anser att bilderna bör vara. Den ena landskapsarkitekten arbetar till stor del med skapandet av visionsbilder, medan den andra har en övergripande roll i landskapsprojekt och ger råd till de som skapar bilderna. Intervju som metod ger den tillfrågades uppfattning om ämnet (Ekholm & Fransson 1992, s. 13) och gav oss möjligheten att ställa följdfrågor för att få mer specifika svar. Intervjuerna gav oss också möjlighet att ta reda på om de två respondenterna hade skilda åsikter kring visionsbilder.

Vi förberedde öppna frågor till intervjutillfället. I en öppen intervju kan intervjuaren stödja sig på frågorna samtidigt som respondenten får större frihet i sina

svar (Ekholm & Fransson 1992, s. 73). För att få en struktur på samtalen indelades intervjun i följande delområden:

- » Definition av begreppet visionsbild
- » Att skapa visionsbilder
- » Visionsbilders överensstämmelse med verkligheten
- » Mottagarens reaktion på visionsbilderna
- » Trender i visionsbilder

Varje delområde följde Tratt-tekniken. Den innebär att den första frågan är bredare, varefter frågorna blir mer specifika (Ekholm & Fransson 1992, s. 73-74). Denna struktur gjorde att vi kunde ta del av generella uppfattningar hos den intervjuade men också att vi kunde styra samtalet dit vi ville.

Den första intervjun genomfördes den 17 april 2015, klockan 16:00-16:45 genom ett videosamtal över Skype. Intervjun spelades in via mobiltelefon och transkriberades sedan till text. I resultatet nämns respondenten som Landskapsarkitekt 1. Den andra intervjun genomfördes den 20 maj, klockan 11:00-11:30 i ett grupprum på institutionen för stad och land, SLU, och spelades också in för att sedan transkriberas. Den andra respondenten nämns i resultatet som Landskapsarkitekt 2.

Svaren sammanfattades och de svar som skiljde sig åt mellan respondenterna betecknas i resultatet med Landskapsarkitekt 1 respektive Landskapsarkitekt 2. Då respondenterna var ense redovisas ingen av beteckningarna.

Analys av Nya Slussen

Analysen utförde vi på projektet Nya Slussen i Stockholm och på kritiken som projektets visionsbilder fått. Flera hemsidor har skapats av olika kritiker där visionsbildernas osanningar lyfts fram, både i text och i omredigerade visionsbilder som visar hur bilderna bör se ut för att spegla verkligheten. Vi jämförde Nya Slussens visionsbilder, skapade av Foster + Partners och Berg Arkitektkontor, med de av kritiker omredigerade visionsbilderna. Eftersom Nya Slussen är ett debatterat projekt där många kritiskt granskat visionsbilderna, kunde vi utnyttja deras granskningar för att ta fram faktorer till vår egen granskningsmall. Här fick vi också en bild av mottagarens reaktioner på visionsbilder som inte stämmer överens med verkligheten.

Skapande av granskningsmall

Utifrån analysen av Nya Slussens kritik och information från intervjuerna utarbetade vi sedan en granskningsmall för visionsbilder. Granskningsmallen delades in i tre delar och kompletterades med faktorer som påverkar hur bilden bör illustrera platsen. Den första delen bestod av tid och klimatförhållanden. Den andra delen tog upp objektiva faktorer i bilden, exempelvis solens infallsvinkel, och den tredje delen tog upp subjektiva faktorer i bilden. Vi gjorde vid de subjektiva faktorerna en egen bedömning av faktorns sannolikhet utifrån våra uppfattningar. Exempelvis bedömdes rimligheten i att festliga inslag, så som ett barn med tio färgglada ballonger i handen, är karaktäristiska för den illustrerade platsen. För att undersöka bildens utsnitt och placering undersökte vi dess vinkel och jämförde den med människans synfält. Med blicken riktad rakt fram är människans

horisontala synfält 100°, det är alltså så mycket av vår omgivning som vi kan uppfatta utan att röra på huvudet (Nationalencyklopedin 2015). Granskningsmallen var en förutsättning för att vi skulle kunna utföra likvärdiga granskningar av visionsbilderna.

Applicering av granskningsmall inför bildredigering

Granskningsmallen användes som grund i arbetets fjärde moment, där vi valde ut fyra projekt att granska. Granskningen gjorde vi tillsammans för att få stöd av varandra i våra bedömningar. Med mallen som stöd granskade vi visionsbilder från vinnande förslag mellan åren 2013-2015. Detta för att komma fram till eventuella faktorer som inte stämmer överens med verkligheten. Visionsbilderna jämfördes med respektive plan för att säkerställa väderstreck, vinkeln på visionsbildens utsnitt och placering av fasta element i bilderna. Resultatet av de granskade bilderna sammanfattades sedan i en tabell. Sammanfattningen berörde de *subjektiva* och *objektiva faktorerna* i granskningsmallen. Tid och klimatförhållanden redovisades inte i den sammanfattande tabellen då de faktorerna inte gav ja- eller nej-svar. Istället redovisades de faktorerna under varje bildgranskning.

Bildredigering

För att tydliggöra arbetets resultat redigerade vi, som ett sista delmoment, två utvalda bilder med hjälp av datorprogrammet Photoshop. Där korrigerades de osanningar som uppmärksammades i granskningen och förändringarna sammanfattades även i text. Bildredigeringen var till för att tydligt peka på vilka konsekvenser osanningar kan ge i visionsbilder. De omredigerade visionsbilderna presenteras bredvid originalbilderna för att läsaren på ett tydligt sätt ska förstå vilka faktorer som ändrats. Vi redigerade varsin bild men arbetade bredvid varandra för att kunna resonera om hur bilderna skulle redigeras.

Resultat

Resultatet presenteras i samma ordning som metoden för att ge en tydlig tematisk struktur. Inledningsvis presenteras synen på visionsbilden, först de intervjuade landskapsarkitekternas syn och sedan Nya Slussen-kritikernas syn. Därefter redovisas vår utarbetade granskningsmall tillsammans med de faktorer vi kompletterat mallen med. Slutligen visas granskningen av de fyra utvalda visionsbilderna samt de två, av oss, omredigerade bilderna.

Synen på visionsbilder

Här redovisas resultatet av intervjuerna och analysen av projektet Nya Slussen. Efter var och en av delarna presenteras de faktorer som sedan användes vid skapandet av vår egen granskningsmall.

Landskapsarkitektens perspektiv

Båda landskapsarkitekterna har liknande uppfattningar om vad en visionsbild är och varför den används. Deras skilda roller inom yrket gör emellertid att åsikterna skiljer sig åt angående visionsbildernas utformning och vad de bör förmedla. Nedan följer en sammanfattning av informationen som de två intervjuerna gav. För att kunna härleda de olika åsikterna benämns respondenterna som Landskapsarkitekt 1 och Landskapsarkitekt 2 i de fall åsikterna går isär.

Vad är en visionsbild?

En visionsbild är en bild av den framtid som eftersträvas. Den är ett svar på beställarens problemformulering och en del av den lösning som landskapsarkitekten föreslår. Men bilden är inte det färdiga förslaget, den representerar en vision, vilket kan bli problematiskt. Den som ska titta på bilden har ofta inte tillräckliga förkunskaper för att förstå skillnaden mellan vad som är vision och vad som är realistiskt. Landskapsarkitekt 2 hävdar att fotorealistiska renderingar gör det ännu svårare, då det som visas i dessa bilder är väldigt konkret och ser färdigbyggt ut. Samma respondent menar att skapandet av fotorealistiska renderingar idag är ett eget yrke och att gestaltningen ofta sker då bilden skapas. Därför krävs det av landskapsarkitekten att ge rätt underlag till den som producerar bilden.

Vad är målet med visionsbilden?

Målet med bilden är att berätta något. Svårigheten med bilden är ofta att prioritera vad som är viktigast att berätta, och det beror på vilket sammanhang bilden ska visas i. I en tävling ses bilden som en tillgång där förslagets helhet förmedlas, medan den i andra förslag kan finnas för att visa en specifik sak.

Granskas visionsbilden innan den publiceras?

Den som skapar bilden har ofta stor frihet, speciellt på stora företag. Där kan företagets övergripande mål spela in och även vad resten av projektgruppen anser. Men slutligen är det skaparen av bilden som avgör dess utformning. Sedan beror det på typ av projekt, tid och budget hur noga bilden kan granskas innan den publiceras. I tävlingar granskas bilden i huvudsak av projektgruppen,

men om bilden skapas av en speciell visualiseringsavdelning eller byrå kan det vara svårt att hinna granska bilden. Då sitter landskapsarkitekten inte tillsammans med bildens skapare och då finns inte alltid tid för granskning. Det är i dessa situationer som det är allra viktigast att rätt information om förslaget lämnas från landskapsarkitekten till bildskaparen.

Landskapsarkitekt 2 anser att kommunikation och granskning är viktigt för att visionsbilderna ska bli trovärdiga. Om kommunikationen brister så att bilden visar felaktigheter, som sol i skuggläge eller att växterna uttrycker olika årstider, kan bilden tappa sin trovärdighet. Om betraktaren upptäcker något i bilden som inte stämmer finns en risk att fler saker i bilden ifrågasätts. Landskapsarkitekt 1 säger inte emot men ser inte granskningen som en lika betydelsefull aspekt. Hen upplever inte visionsbilden som något lika konkret utan anser att den ska förmedla platsens känsla.

Hur verklighetstrogen bör visionsbilden vara?

Vi har idag kommit långt inom bildframställandet och det finns många möjligheter. Bilderna har blivit mer verklighetstroga och håller högre kvalitet. Många bilder har ett starkt konstnärligt uttryck, men ju mer verklighetstroga de är desto mer trovärdighet bör finnas i dem. Skissartade bilder och grova kollage gör att betraktaren förstår att det inte är ett färdigt förslag, att alla delar inte är prövade. Dagens målgrupp tenderar dock att vara mer kritisk till bilderna. Landskapsarkitekt 1 förmodar att kritiken skulle kunna leda till att en snart inte längre kommer undan med barn som släpper ballonger på ett torg eller monarkfjärilar i Sverige. Dagens bilder är mer tillgängliga än tidigare och allmänheten kan lätt uttrycka sina åsikter. En alltför förskönande bild får ofta kommentarer, menar samma respondent.

När det handlar om fotorealistiska visionsbilder går åsikterna isär hos de två respondenterna. Landskapsarkitekt 1 menar att visionsbildens syfte är att förmedla en känsla och att allt som visas inte måste stämma överens exakt med verkligheten. I tävlingsförslag är det viktigt att bilden uttrycker precis den känsla som eftersträvas av landskapsarkitekten. I dessa fall brukar det läggas ner mer tid, pengar och energi på visionsbilderna. De uppdrag som antagits har ofta en snävare tidsbegränsning och budget, och bilderna som produceras är mer informativa och visar till exempel en trafiklösning.

Landskapsarkitekt 2 anser att allt som visas i en fotorealistisk visionsbild måste vara byggbart då den förmedlar att allt i förslaget är bestämt. Hade det varit helt realistiskt skulle lite skräp virvla runt kring de blommande körsbärsträden. Även om bilden visar platsens bästa förhållanden finns alltid någon sprucken asfalt, tuggummifläckar, skräpkorgar, elskåp, posters och reklam i en verklig situation, menar Landskapsarkitekt 2.

Vilken är den vanligaste anledningen till att visionsbilder förskönar förslaget?

En anledning kan vara att bildskaparen inte vill visa platsens problem. Skaparen vill visa en visionsbild som ser trevlig och säljande ut. Ibland är dock inte bilderna förskönande utan visar hur det faktiskt kommer att bli, och ibland är till och med verkligheten bättre. En annan anledning till att visionsbilderna blir förskönande kan vara att en visualiseringsbyrå, som inte känner till förslagets förutsättningar, får i uppdrag att göra bilden. En lösning hade kunnat vara att en på beställarhåll ställer krav på vad bilden får och inte får visa. På så sätt kan en

hjälpa bildskaparen att inte av misstag hamna i ett förskönande. Många förskönande faktorer i bilden är inte lögn men heller inte riktigt sanna. Att visa körbärsträdens blomning, till exempel, är inte en lögn men då den bara uppstår en kort period på året visar den inte en helt rättvis bild av förslaget. Det kan ha att göra med en kultur inom bildskapandet som har funnits länge. Ett företag som ställer upp i en tävling vill såklart visa förslagets bästa sidor, och därmed den finaste dagen på året.

Finns det någon genomgående trend i dagens visionsbilder?

Den tydligaste skillnad på visionsbilder idag jämfört med förr är den realistiska dimensionen. Fler och fler bilder skapas digitalt i form av renderingar. Kanske börjar även visionsbilder idag närma sig en vardagsrealism med trovärdiga uttryck som varken är fest eller vardag. De kan vara vardagliga men ha en positiv stämning. Solskenstrenden börjar övergå i en dystopisk trend och genom att inte visa konserter eller full sol i bilderna kan arkitekturen komma i bättre fokus. Bilder som förut kändes som arkitektbilder har idag fått ett eget uttryck med konstnärlighet.

Utifrån den information som intervjuerna av två landskapsarkitekter gav anser vi att dessa faktorer är viktiga att ta med i granskningsmallen:

- » Sol- och skuggförhållanden
- » Årstid
- » Växternas förutsättningar och överensstämmelse med årstid
- » Mänskliga aktiviteter
- » Djur, insekter och fåglar
- » Skräp, slitage, papperskorgar, elskåp, posters och reklam
- » Väder

Nya Slussens kritiserade visionsbilder

En visionsbild från Nya Slussen har kritiserats av det webbaserade forumet Slussenskandalen (2013), som också har redigerat bilden för att den bättre ska stämma överens med verkligheten och visa originalbildens osanningar. I originalbildens förgrund sitter människor och fikar längs en husfasad i norrläge. Trots läget är platsen upplyst av solen och fallskuggan från huset finns inte med i bilden. I den omgjorda bilden har en mer verklig skugga lagts till för att visa hur platsen egentligen skulle se ut dagtid.

På nyaslussen.se (2012) har ett antal visionsbilder från Stockholms stads (u.å.) broschyr *Nya Slussen – på väg mot ett Stockholm i världsklass* undersökts. Här lyfter skribenten framförallt fram hur byggnader och volymer uteslutits från Nya Slussens visionsbilder. Bilderna har jämförts med planen och skribenten kritiserar att byggnader inte framgår. I de omgjorda bilderna visas byggnaderna så som de borde se ut utifrån perspektivens vinklar.

På webbplatsen hallbarstad.se skriver Elisabetta Troglio (2014-09-08) en krönika där hon kritiserar hur glasbyggnaderna i Nya Slussen illustrerats helt genomskinliga.

Journalisten Fredrik Falk (2010) har skapat en hemsida som han kallar Blåsningen, där många av visionsbilderna från Nya slussen kritiseras. I huvudsak tar Falk upp nattperspektiven där belysning och antalet människor överdrivs. Även färgskalan i bilderna anses förvrängda då de mer liknar "ett tropiskt semesterpa-

radis” än det svenska klimatet, med knallblått hav nattetid och flammande solnedgångar. I presentationen av Nya Slussen som helhet finns inte en enda bild som speglar det vanligaste klimatet i Sverige, det vill säga gråa molniga dagar. Slussen är och kommer förbli ett blåshål, men detta framgår inte heller, menar Falk.

Falk hävdar även att biltrafiken mörkats på flera visionsbilder. Gatorna framställs som gågator och bilfria torg, trots att förväntningen är 13 000–15 000 passerande fordon per dygn. Relationen mellan bilar och människor är inte realistisk i bilderna. Totalt sett i bildpresentationen finns 52 stycken bilar även om bilbroarna planeras rymma åtta körfält med 33 500 passerande bilar per dag. Falk ställer dessa siffror i förhållande till de 2 200 fotgängare som sammanlagt finns på bilderna.

Utifrån den information som analysen av Nya Slussen gav anser vi att dessa faktorer är viktiga att ta med i granskningsmallen:

- » Sol- och skuggförhållanden
- » Byggnader och volymer
- » Proportionen mellan bilar och människor
- » Färg och ljus
- » Klimat
- » Tidpunkt på dygnet

Granskningsmall

I granskningsmallen ingår de faktorer som hämtats från intervjuerna och analysen av Nya Slussen. Vissa av faktorerna är uppdelade i flera punkter för att ge en mer specifik granskning. Granskningsmallen är även kompletterad med ytterligare några faktorer för att främja en likvärdig granskning av alla bilder.

De kompletterande faktorer som vi anser behövs i granskningsmallen är:

- » Typ av plats
- » Växtzon
- » Geografisk placering
- » Beträktarens position
- » Vinkel på visionsbildens utsnitt
- » Tidpunkt på dygnet
- » Kontrastmarkering för synskadade och skyltar

Visionbild: Typ av visionsbild:	Skapad av:	Denna bild granskas därför att:	
Analyserad faktor			Svärbedömt
Tid- och klimatförhållanden			
Typ av plats			
Växtzon			
Geografisk placering			
Uppskattad årstid			
Väder			
Uppskattad tidpunkt på dygnet			
Betraktarens position			
Perspektivets vinkel			
Objektiva faktorer	Ja	Nej	Svärbedömt
Är solens infallsvinkel realistisk?			
Faller skuggorna enligt solens position?			
Är skuggorna korrekt illustrerade?			
Visas något element som inte bör rymmas inom visionsbilden?			
Visas alla byggda element som bör rymmas inom visionsbilden?			
Återges byggnaderna realistiskt?			
Uttrycker alla växter samma årstid?			
Stämmer växterna med den årstid som bilden i övrigt förmedlar?			
Fungerar växtvalet med växtzonen?			
Övrig notering om växter			
Visar bilden...			
... belysningsarmatur?			
... elskåp?			
... papperskorgar?			
... brunnar?			
... posters, affischer, reklam?			
... skräp?			
... slitage?			
... kontrastmarkeringar för synskadade?			
... vägskyltar?			
Finns det djur i bilden?			
Finns det insekter i bilden?			
Finns det fåglar i bilden?			
Subjektiva faktorer			
Är djuren som representeras i bilden trovärdiga för platsen?			
Har bilden en realistisk färgmättnad?			
Har bilden ett realistiskt ljus?			
Är antalet bilar realistiskt i förhållande till platsen?			
Är antalet människor realistiskt i förhållande till platsen?			
Är fördelningen av människor i bilden realistisk?			
Är människornas aktiviteter sannolika?			

Tabell 1. Granskningsmall skapad utifrån landskapsarkitektens perspektiv och Nya Slussens kritiserade visionsbilder.

Granskning och bildredigering

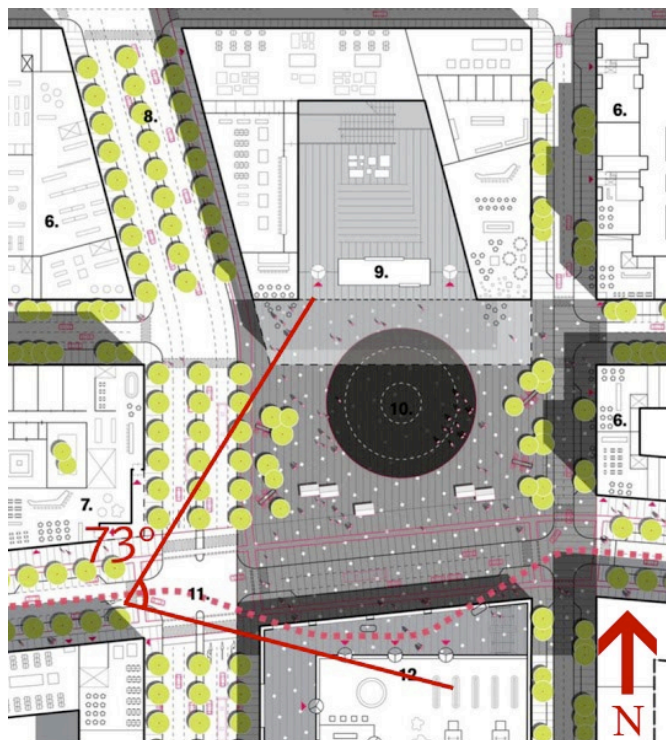
Nedan följer resultatet av de fyra granskade bilderna med respektive plan. Den första bilden (Figur 2) är skapad av White arkitekter (2013) i samarbete med Tegmark och ingår i det tävlingsvinnande förslaget Kiruna 4-ever som avser flytten av stadens stadskärna. Bilden visar en framtidsvision av Kiruna stations-torg. Den andra bilden (Figur 4) är framtagen av Karavan arkitekter (2015) och visar ett gestaltungs-förslag av Å-rummet i Gävle. Förslaget Gävle Å-rummet är det vinnande bidraget i en tävling utlyst av Gävle Kommun. Den tredje bilden (Figur 6) kommer från projektet Burlove och är framtagen av Nyréns arkitekter (2013). Projektet är antaget av Burlövs kommun efter att det vunnit en tävling utlyst av kommunen och bilden visar en urban stadspark i ett nytt bostadsområde i Burlöv. Den fjärde och sista bilden (Figur 8) är framtagen av arkitektkontoret Kjellander + Sjöberg (2014) i samarbete med Akademiska hus i Lund. Bilden är en del av förslaget Living on the wedge och visar ett stråk genom Lunds framtida campusområde som ingår i ett pågående uppdrag sedan 2014.

I de tillhörande planerna har vi markerat vinkeln på visionsbildens utsnitt, med utgångspunkt i betraktarens position. Uppskattade tid- och klimatförhållanden presenteras i anslutning till bilden, varefter de objektiva och subjektiva faktorerna sammanfattas i löptext. Slutligen redovisas de två bilderna som vi omredigerat, utifrån de osanningar som granskningen visade, med deras original-bilder som jämförelse. De förändringar som bilderna genomgått i redigeringen beskrivs i text.

Kiruna 4-ever

Figur 2. Fotorealistisk rendering som visar en framtidsvision av Kiruna stationstorg. Bilden är framtagen av White arkitekter i samarbete med Tegmark, och är hämtad från det vinnande förslaget i tävlingen 2013 om flytten av Kirunas stadskärna.

Figur 3. Situationsplan över Kirunas framtida stationstorg som visar vinkeln av perspektivets utsnitt. Planen är framtagen av White arkitekter och är hämtad från det vinnande förslaget i tävlingen 2013 om flytten av Kirunas stadskärna. Perspektivets utsnitt och norrpil är tillägg i planen. Skala okänd.

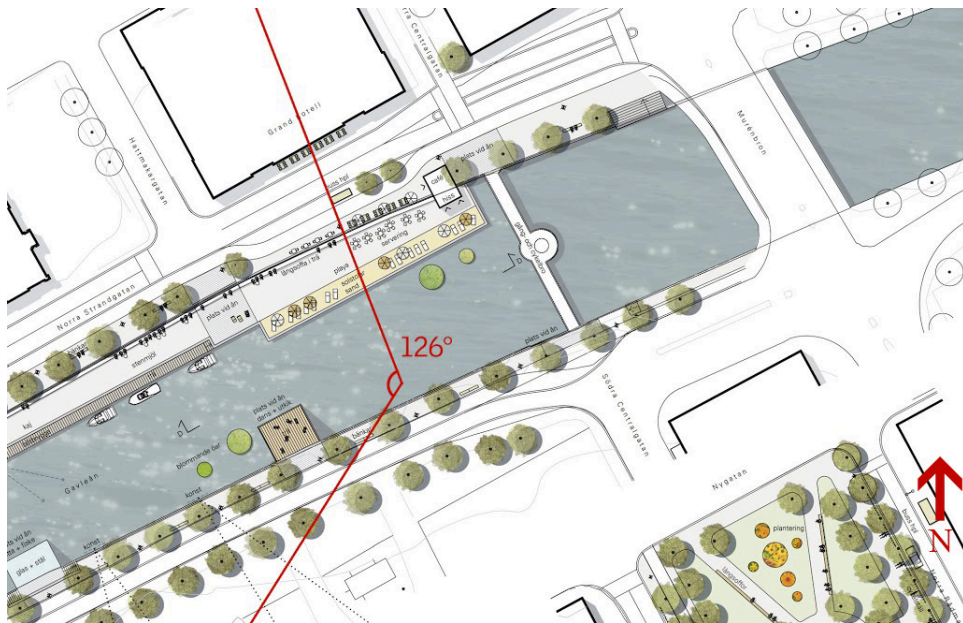
Typ av plats: Offentligt torg utanför stationsbyggnaden
Växtzon: Gränsen mellan zon 8 och fjällregionen
Geografisk placering: Kiruna
Årstad: Försommar
Väder: Klar himmel med enstaka moln
Tidpunkt på dygnet: Tidig kväll
Betraktarens position: Fågelperspektiv, i höjd med trädkronorna.
Perspektivets vinkel: 73°

Subjektiva och objektiva faktorer: Tid på dygnet och klimatförhållandena stämmer överens med hur det skulle kunna se ut en försommarkväll i Kiruna. Perspektivets vinkel är realistisk jämfört med människans synfält. Däremot är perspektivets utgångspunkt uppe i luften, vilket är osannolikt då det är en position som vi människor sällan befinner oss i. Det är svårt att tolka vilket väderstreck solen står i. Himmels ljuseffekter tyder på att den kommer från sydöst men skuggorna säger sydväst. I övrigt är alla skuggor korrekt illustrerade med rimlig längd och skärpa. Alla byggnader som ryms inom perspektivets vinkel finns med, men det saknas flertalet träd i perspektivets förgrund jämfört med planen. Med tanke på att Kiruna ligger mellan zon 8 och fjällregionen är det tveksamt om hägg skulle klara sig bra här. Den häggen som illustreras i bilden är uppskattningsvis 16 m hög, vilket är högre än plantskolors angivna maxhöjd på cirka 12 m. Några belysningsstolpar finns på torget, men inga längs den stora vägen. Inte heller några elskåp, papperskorgar, brunnar, posters, vägskyltar eller kontrastmarkeringar. Bilden är städad och saknar både skräp och slitage. Färgmättnaden i bilden är väldigt låg, särskilt på byggnader och himmelen som uppfattas som gråa. Byggnaderna längs torgets kanter är dock belysta med ett starkt varmt orange ljus som reflekteras i markbeläggningen. Människor vistas på torget precis som förväntat, men det är tveksamt hur ofta det kommer vara dansuppvisning där.

Gävle Å-rummet

Figur 4. Fotorealistisk rendering som visar Å-rummet i centrala Gävle. Bilden är framtagen av Karavan arkitekter 2015 och är hämtad från det vinnande förslaget i en tävling utlyst av Gävle Kommun. Bilden används med vänligt tillstånd från Karavan arkitekter.

Figur 5. Situationsplan över Gävle Å-rummet som visar vinkeln av perspektivets utsnitt. Planen är framtagen av Karavan arkitekter 2015 och är hämtad från det vinnande förslaget i en tävling utlyst av Gävle Kommun. Perspektivets utsnitt och norrpil är tillägg i planen. Skala okänd. Bilden används med vänligt tillstånd från Karavan arkitekter.

Typ av plats: Offentligt stråk längs Gavleån
Växtzon: zon 4
Geografisk placering: Gävle
Årstid: Sommar
Väder: Sol med enstaka moln
Tidpunkt på dygnet: Dag
Betraktarens position: Svävande ovanför vattenytan i markhöjd
Perspektivets vinkel: 126°

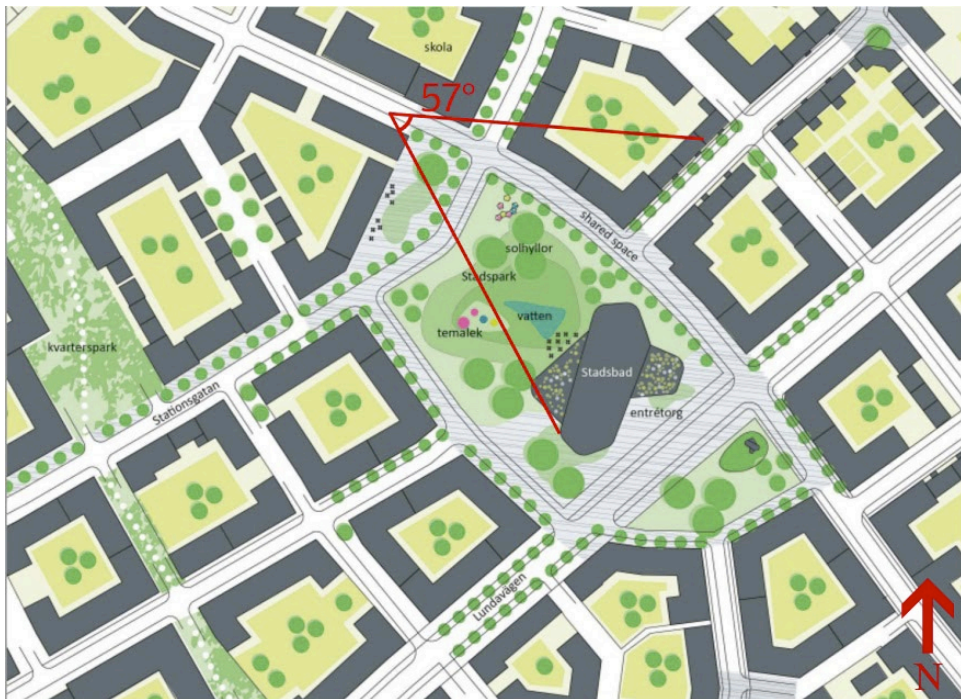
Subjektiva och objektiva faktorer: Tid på dygnet och bildens klimatförhållanden är rimliga med undantag från skuggorna som bör vara skarpare. Vinkeln på perspektivet är inte rimlig utifrån människans synfält och bilden stämmer inte helt överens med planen. Busshållplatsen och caféet borde inte rymmas inom perspektivets vinkel men finns ändå med i bilden. Betraktarens position mitt i vattnet är inte rimlig. Förmodligen är det menat att visa perspektiv från den bakomliggande bron men avstånden från den punkten stämmer inte överens med visionsbilden. Bildens färger är förstärkta och vissa ljuseffekter är överdrivna, exempelvis ljusstrålen som är riktad från himmelen mot det dansande paret. Papperskorgar, vägskyltar, belysningsarmatur och reklam finns i bilden. Det finns däremot inget skräp eller slitage. Antal människor och bilar i bilden är realistiskt men vissa av människornas aktiviteter är mindre trovärdiga, så som det dansande paret och barnet i bollen på vattnet.

Burlove

Figur 6. Fotorealistic rendering med inslag av kollage som visar Burlövs urbana stadspark. Bilden är framtagen av Nyréns arkitekter 2013 och är hämtad från det vinnande förslaget i en tävling utlyst av Burlövs kommun.

Figur 7. Situationsplan över Burlöv stadskärna med den urbana stadsparken som visar vinkeln av perspektivets utsnitt. Planen är framtagen av Nyréns arkitekter 2013 och hämtad från det vinnande förslaget i en tävling utlyst av Burlövs kommun. Perspektivets utsnitt och norrpil är tillägg i planen. Skala okänd.

Typ av plats: Urban stadspark/torg
Växtzon: zon 1
Geografisk placering: Burlöv, Skåne
Årstad: Sommar
Väder: Sol med enstaka moln
Tidpunkt på dygnet: Eftermiddag/kväll
Betraktarens position: På ett gångstråk i utkanten av torget
Perspektivets vinkel: 57°

Subjektiva och objektiva faktorer: Tid på dygnet och klimatförhållandena är rimliga. Även byggnader, avstånd och sol förmedlas realistiskt men planen visar många fler träd än vad som representeras i visionsbilden. Skuggor redovisas realistiskt bortsett från det närmaste husets slagskugga som bör vara skarpare. De växter som visas bör fungera på platsen eftersom den ligger inom zon 1. Däremot kan inte det halvt genomskinliga höga gräset i förgrunden växa rätt ur stenplattorna. Gatuträden har inga planteringsytor. Bilden är städad och saknar helt belysningsarmatur, elskåp, papperskorgar, brunnar, posters, skräp, slitage, kontrastmarkeringar och vägskyltar. Det finns en hare och vad som ser ut att vara sju blåvingar (fjärilar) i bilden. Haren skulle vad vi tror inte sitta ostört i denna miljö. Fjärilar som trivs på myr- och hedmark skulle troligtvis inte vistas i stadsmiljö och heller inte flyga i en så ordnad rad. Färgerna och ljuset i bilden skulle kunna representera en ögonblicksbild av en svensk sommarkväll, men de flesta kvällarna på året ser inte ut så. Många människor syns i bilden, men endast en bil vilket är orimligt eftersom ytan beskrivs som Shared Space. I visionsbilden visas den mörkmarkerade bilfilen betydligt smalare än den gör i planen.

Living on the wedge

Figur 8. Fotorealistisk rendering som visar en gata genom campusområdet på Lunds universitet. Bilden är framtagen av Kjellander + Sjöberg i samarbete med Akademiska hus i Lund och är hämtad från ett pågående uppdrag sedan 2014.

Figur 9. Situationsplan som visar en gata genom Lunds universitets campusområde. Planen är framtagen av Kjellander + Sjöberg i samarbete med Akademiska hus i Lund och är hämtad från ett pågående uppdrag sedan 2014. Perspektivets utsnitt och norrpil är tillägg i planen. Skala okänd.

Typ av plats: Shared Space på campusområde
Växtzon: zon 1
Geografisk placering: Lund
Årstad: Vår
Väder: Sol med enstaka moln
Tidpunkt på dygnet: Dag
Betraktarens position: Stående på gatan lite ovanför människorna
Perspektivets vinkel: 131°

Subjektiva och objektiva faktorer: Tiden på dygnet är svårbedömd. Solens infallsvinkel kommer från nordväst vilket är orimligt eftersom solen går ner i väst. Skuggorna är rätt illustrerade i förhållande till solens infallsvinkel, men byggnadernas skuggor bör vara skarpare och mörkare. Vinkeln på perspektivet är inte rimlig utifrån människans synfält. Körsbärsträden är planterade orimligt nära husfasaden och de står rakt i hårdgjord markbeläggning, utan planteringsyta. Antal träd och deras placering stämmer inte med planen. Växterna uttrycker olika årstider då körsbärsträden blommar samtidigt som resterande växter har gröna, fullt utvecklade blad. Klätterväxterna på husfasaden har ingen synlig planteringsyta. Belysningsarmatur, elskåp, papperskorgar, brunnar, posters, skräp, slitage, kontrastmarkeringar eller vägskyltar finns inte i bilden. De djur som finns med i bilden är en flock fåglar, vilket är trovärdigt. Bilden har ett rosa drömligt ljus som är genomgående i hela bilden. Med tanke på att hela vyn som bilden visar är Shared Space borde bilar finnas med. Mängden människor som är ute och promenerar, upplevs för stor för ett campusområde mitt på dagen. Det är överdrivet många människor som står och tittar ut genom fönstren.

Bildredigering – Burlove

Nedan visas den av oss omredigerade visionsbilden (Figur 10) från projektet Burlove av Nyréns arkitekter. Denna bild följs sedan av originalbilden (Figur 11) för att förtydliga vad vi har korrigerat. Efter båda bilderna presenteras alla korrigeringar i text.

Figur 10. Utifrån vår granskning har bilden korrigerats för att visa en mera verklighetstrogen visionsbild.

Figur 11. Fotorealistisk rendering med inslag av collage som visar Burlövs urbana stadspark. Bilden är framtagen av Nyréns arkitekter 2013 och är hämtad från det vinnande förslaget i en tävling utlyst av Burlövs kommun. Originalbild.

Bilfilen breddades i den yta som på planen betecknades som Shared Space. En bil lades till i bilfilen. Planteringsytor illustrerades under gräset i den hårdgjorda markbeläggningen och gräsytor närmast i bild togs bort då bilfilen breddades. Fler träd lades in längs vägen och även planteringsytor under dessa. Sju stycken fjärilar och en hare redigerades bort ur bilden. Belysningsarmatur, elskåp, en brunn, en papperskorg och skräp lades till i bilden. Slagskuggan från huset till höger i bilden förstärktes.

Bildredigering – Living on the wedge

Nedan visas den av oss omredigerade visionsbilden (Figur 12) från projektet Living on the wedge av Kjellander + Sjöberg. Denna bild följs sedan av originalbilden (Figur 13) för att förtydliga vad vi har korrigerat. Efter båda bilderna presenteras alla korrigeringar i text.

Figur 12. Utifrån vår granskning har bilden korrigerats för att visa en mera verklighetstrogen visionsbild.

Figur 13. Fotorealistisk rendering som visar en gata genom campusområdet på Lunds universitet. Bilden är framtagen av Kjellander + Sjöberg i samarbete med Akademiska hus i Lund och är hämtad från ett pågående uppdrag sedan 2014. Originalbild.

Trädraden med körsbärsträd flyttades ut närmare vägkanten för att stämma överens med planen. Fler träd lades till och trädkronan som syntes högt upp i bildens vänstra hörn togs bort eftersom den inte stämde överens med planen. Trädet hade stor betydelse för hur originalbilden upplevdes då den gav ett lummigt intryck av platsen, som inte var sann. En person på en bänk redigerades bort för att få plats med ett träd. Planteringsytor lades till under träden med staket runt om och i samband med detta togs vattenspegeln bort. Skuggorna och ljuset på himlen ändrades och illustrerar nu att solen befinner sig i syd. Två bilar lades till inom Shared Space-området, vilket har gjort att vissa människor inte syns så tydligt längre. Elskåp, papperskorgar, skräp och graffiti lades till i bilden.

Sammanfattning av resultat

- Kiruna 4-ever
- BURLOVE
- Gävle A-rummet
- Living on the wedge

	Ja	Nej	Svärbedömt
Objektiva faktorer			
Är solens infallsvinkel realistisk?	■ ■ ■	■	■
Faller skuggorna enligt solens position?	■ ■ ■	■	■ ■
Är skuggorna korrekt illustrerade?	■ ■ ■	■	■
Visas något element som inte ryms inom perspektivet?	■ ■ ■	■	■
Visas alla byggda element som ryms inom perspektivets valda vinkel?	■ ■ ■ ■	■	
Är byggnaderna realistiskt?	■ ■ ■ ■ ■		
Uttrycker alla växter samma årstid?	■ ■ ■	■	■
Stämmer växterna med den årstid som bilden i övrigt förmedlar?	■ ■ ■ ■		■
Fungerar växtvalet med växtzonen?	■ ■ ■	■ ■ ■	
Övrig notering om växter			
Visar bilden...			
... belysningsarmatur?	■ ■ ■	■ ■ ■	
... elskåp?	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	
... papperskorgar?	■ ■ ■	■ ■ ■ ■	
... brunnar?	■ ■ ■	■ ■ ■	■
... posters, affischer, reklam?	■ ■ ■	■ ■ ■ ■	
... skräp?	■ ■ ■	■ ■ ■ ■	
... slitage?	■ ■ ■	■ ■ ■ ■	
... kontrastmarkeringar för synskadade?	■ ■ ■	■ ■ ■ ■	
... vägskyltar?	■ ■ ■	■ ■ ■ ■	
Finns det djur i bilden?	■ ■ ■	■ ■ ■ ■	
Finns det insekter i bilden?	■ ■ ■	■ ■ ■ ■	
Finns det fåglar i bilden?	■ ■ ■	■ ■ ■ ■	
Subjektiva faktorer			
Är djuren som representeras i bilden trovärdiga för platsen?	■ ■ ■	■	
Har bilden en realistisk färgmättad?	■ ■ ■	■ ■ ■	
Har bilden ett realistiskt ljus?	■ ■ ■	■ ■ ■ ■	
Är antalet bilar realistiskt i förhållande till platsen?	■ ■ ■	■ ■ ■	
Är antalet människor realistiskt i förhållande till platsen?	■ ■ ■ ■	■ ■ ■	■
Är fördelningen av människor i bilden realistisk?	■ ■ ■ ■	■ ■ ■	
Är människornas aktiviteter sannolika?	■ ■ ■ ■	■ ■ ■	

Tabell 2. Granskningsmallen med de fyra förslagen representerade med var sin färg. Mallen visar de objektiva och subjektiva faktorerna som granskats.

Resultatet tyder på att det finns många faktorer i de granskade visionsbilderna som skiljer sig från verklighetens förutsättningar, både gällande de objektiva och de subjektiva faktorerna. Granskningen visar även att ingen av visionsbilderna helt stämmer överens med respektive plan. I vissa fall visar visionsbilden mer än vad som rymts inom perspektivet och i vissa fall mindre. Det förekommer före-

mål i visionsbilderna som inte finns med på planen och det saknas föremål som borde finnas med. Antalet träd och deras placering är exempel på faktorer som ofta skiljer sig mellan plan och visionsbild. Något annat som uppmärksammas är att vinkeln på perspektivets utsnitt ofta inte stämmer med människans synfält. Perspektivets utgångspunkt är heller inte alltid taget från en rimlig position. I alla bilder saknades något av följande: belysningsarmatur, elskåp, papperskorgar, brunnar, posters, skräp, slitage, kontrastmarkeringar och vägskyltar. Många träd står utan planteringsytor. Skuggorna stämmer inte alltid överens med solens infallsvinkel och i ett fall står solen i ett omöjligt väderstreck. I de två visionsbilder som visade Shared Space var bilarna väldigt få, ibland helt uteslutna. Bildernas färger eller ljus är orealistiskt i tre av fyra granskade bilder. Människors aktiviteter är i vissa bilder inte trovärdiga. I en av visionsbilderna är djuren som representeras inte trovärdiga.

Diskussion

Syftet med detta arbete var att urskilja vanligt förekommande osanningar i visionsbilder och förklara varför de förekommer. För att problematisera vad det osanna i bilderna innebär granskade vi fyra samtida visionsbilder utifrån en granskningsmall och korregerade två av dem.

Arbetet ledde oss fram till flera nya insikter. Vi insåg svårigheten i att definiera begreppen vision och verklighet då båda är mångtydiga och subjektiva. Trots det är de väsentliga inom landskapsarkitektur och speciellt relevanta i frågan om visionsbilders trovärdighet. Resultatet visar att det finns olika meningar om vad en visionsbild är och vad den ska förmedla, vilket vi från början inte förväntade oss. Genom att ha granskat visionsbilder, och konkret urskilt vad som stämmer eller inte, framhävs hur mycket i en bild som kan vara osant utan att det avslöjas vid en första anblick. Det krävs en mer noggrann granskning för att upptäcka felaktigheter i bilden som kan vara avgörande för förslagets trovärdighet. Detta kommer alltid följa med oss i vårt yrke, speciellt då vi själva skapar visionsbilder.

I detta kapitel diskuterar vi resultatet och metoden samt reflektioner kring processen och arbetets betydelse i ett bredare perspektiv.

Resultatdiskussion

Då arbetet påbörjades förutsatte vi att resultatet av granskningarna till största del skulle handla om utsmyckningar i visionsbilderna. Vi förmodade att faktorer som djur, ballonger och andra attiraljer skulle vara det som mest bidrog till osanna visionsbilder. Det visade sig däremot att större och kanske mer betydande faktorer inte samspelade med verkliga förutsättningar, som solens infallsvinkel, hur skuggor faller eller trädens placering. Det kan vara svårt att upptäcka om dessa grundläggande faktorer är felaktiga i en bild vid en första anblick, vilket kan vara en anledning till att vi inte ifrågasatt dem tidigare. Samma faktorer kan ha stor betydelse för hur platsen upplevs och trots svårigheten att identifiera dem betyder det inte att de är irrelevanta, snarare tvärt om. Utsmyckande osanningar är ofta mer uppenbara i visionsbilden och på så sätt lättare att se förbi medan det

krävs en noggrannare analys för att identifiera faktorer som solens infallsvinkel eller om visionsbilden stämmer överens med planen.

Vi förutsatte att de korrigerade visionsbilderna skulle skilja sig betydligt mer från originalen än vad de gjorde. Korrigeringen visade däremot att en med relativt enkla medel kan få en bild att bättre stämma överens med verkliga förhållanden. Det behövdes inte mycket förändringar för att bilden, enligt oss, skulle upplevas mer trovärdig. Vi konstaterade även att bilderna fortfarande förmedlade en känsla efter att de redigerats och att många av de nödvändiga tilläggen som elskåp, belysning och papperskorgar inte var något negativt i en visionsbild. Att lägga till dessa faktorer bidrog istället till att vi upplevde bilden som mer realistisk och att den förmedlade en verklig stad istället för en sagovärld.

Betydelsen av osanningar

Resultatet fick oss att reflektera över hur allvarligt problemet med osanna visionsbilder är. Vi utgår från det som May et al. (2013, s. 15) hävdar, att visionsbilden är en ögonblicksbild av en framtidsvision. Detta skulle alltså innebära att någon i framtiden som passerar platsen, kan fotografera den och få en bild som liknar visionsbilden. Vi ställer oss här ytterst tveksamma till om detta skulle kunna ske med dagens utformning av visionsbilder.

Varje osanning i sig behöver inte påverka visionsbilden nämnvärt. Det är kombinationen av många osanningar som gör att bilden förändras och förmedlar något annat än vad användaren kommer kunna uppleva i verkligheten. Låt oss exemplifiera detta med visionsbilden från Burlove där vi bedömt det som osannolikt att en yta benämnd Shared Space endast innehåller en bil. Under en vanlig dag vid affärstid är det sannolikt Shared Space-områden är väl utnyttjade av bilister och fler bilar bör därför visas i visionsbilden. Avsaknaden av bilar är i sig en mindre allvarlig osanning men vad händer när få bilar kombineras med frånvaron av träd, planteringsytor och vägbelysning? Det räcker med att titta på kritiken mot Nya Slussen för att se vilka reaktioner felaktigheter i visionsbilder kan generera. Detta är således en diskussion som bör uppmärksammas inom landskapsarkitekturen.

Kombinationen av osanningar påverkar hur en visionsbild upplevs men vi anser ändå att olika slags osanningar kan ha olika stor betydelse i en bild. Att visa felaktiga sol- och skuggförhållanden kan innebära stora konsekvenser som kan ge platsens användare falska förhoppningar. Förmodligen kan däremot de flesta som betraktar visionsbilden själva förstå att sju fjärilar inte kommer flyga i led på ett torg. En visionsbild som visar växter som inte passar växtzonen eller en felaktig trädhöjd kan ses som en gestaltungsmiss men frågan är hur många gestaltungsmissar som kan tolereras i en visionsbild? När blir en gestaltungsmiss en osanning? Missar i gestaltningen som obemärkt går genom processen och sedan visas i visionsbilden gör, enligt en av intervjurespondenterna, att trovärdigheten för resten av förslaget minskar. Om visionsbilden strävade mot att vara mer realistisk kanske den rent av skulle kunna bli ett verktyg för att upptäcka gestaltungsmissar.

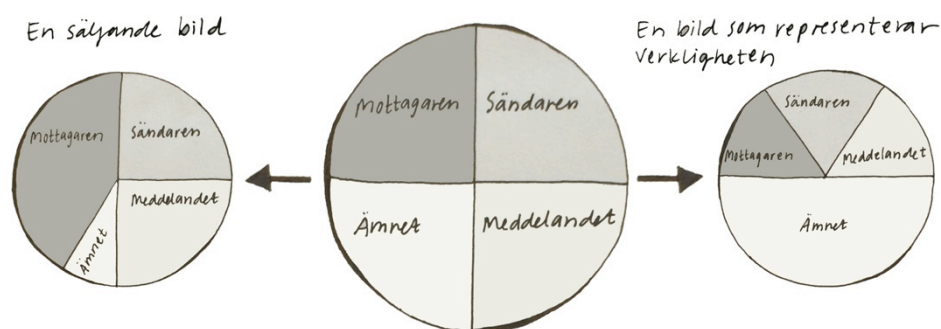
Vi valde i granskningen att undersöka vinkeln på visionsbildens utsnitt. Det var nödvändigt för att kunna bedöma om allt som rymdes i visionsbilden visades eller inte. Vi valde även att jämföra vinkeln på visionsbildens utsnitt med *Nationalencyklopedins* (2015) definition av människans horisontala synfält, vilket är värt att diskutera relevansen i. Å ena sidan går det att hävda att vi männi-

skor rör på huvudet när vi studerar en plats och på så sätt uppfattar en större del av omgivningen än 100°. Å andra sidan kan vi återigen koppla tillbaka till May et al. (2013, s. 11), som förklarar att visionsbilden är en ögonblicksbild. Bilden är på det sättet en stillbild där människans huvudrörelser inte kan påverka vyn.

Visionsbildens funktion och trovärdighet

Visionsbilden visade sig ha olika funktion beroende på vem som uttalade sig. De två landskapsarkitekterna som vi intervjuade hade olika syn på visionsbilden och de kritiker som uttalat sig om Nya Slussen hade även de sin egen tolkning. Detta betyder att visionsbilden är mångfunktionell och stämmer in på Petterssons (2001, ss. 24-25) alla fyra bildfunktioner. Det kan vara på grund av dess mångfunktionalitet som visionsbilden är mångtydig. Det ger i sin tur utrymme för landskapsarkitekten eller mottagaren att själv välja vilken funktion som är viktigast och det skulle kunna innebära att risken ökar för osanningar i bilden.

Elisabeth Tostrups (1994, s. 18) resonemang, om att innehållet i arkitekturens bilder blir mindre viktigt och fokus hamnar på bildskapandet, kan jämföras med Petterssons (2001, ss. 24-25) fyra bildfunktioner. Om en skulle se de fyra bildfunktionerna som ett tårtdiagram där alla funktioner från början har lika stor del, måste alltså någon funktion minska när en annan del ökar. Om fokus ligger på bildskaparen och sändaren, kan alltså den informativa delen komma att minska och vice versa. Detta kan i sin tur göra att ämnet, mottagaren, sändaren och meddelandet får olika tyngdpunkt beroende på vem som skapar bilden.

Figur 14. Illustrationen visar hur de fyra språkliga funktionerna samspelar i en visionsbild beroende på vad bilden ska förmedla. Illustration: Maja Jörgensen.

Vi noterade att det oftast är ämnet och mottagaren som konkurrerar om visionsbildens språkliga fokus, det vill säga den informativa och den konativa funktionen. En informativ bild kan upplevas ointressant, vilket kan vara en anledning till att de flesta visionsbilder idag har ett säljande fokus där osanningar förekommer. Även sändaren och meddelandet, det vill säga den emotiva och den poetiska funktionen går att härleda till visionsbilderna. Dessa är ofta sammankopplade då bilden förväntas frambringa en känsla hos mottagaren vilket delvis är beroende av teknik och materialval. Alla språkliga funktioner i visionsbilden är således beroende av varandra. För att få mottagaren att bli positivt inställd till förslaget är bildens syfte i många fall att förmedla en viss känsla. Teknik och materialval är då avgörande för hur bilden tolkas. En fotorealistisk rendering ökar risken för att bilden förmedlar något som inte överensstämmer med verkligheten, och bildens informativa del – som berättar hur det faktiskt är – blir därmed

lidande. Alla landskapsarkitekter som deltar i skapandet av visionsbilder skulle kunna ha en avstämningslista likt den som presenteras av Carmona et al. (2010, ss. 356-357) för att minska risken för osanna visionsbilder.

Det är meningsfullt att applicera visionsbilden som fenomen på Petterssons (2001, s. 11-12) *Tillitsstege*. Det ultimata vore om bilden var så sanningsenlig att mottagaren upplever den hösta nivån – *tillit*. Carmona et al. (2010, ss. 356-357) hävdar att svek och misstro kan uppstå om inte ett förslag förmedlas så sanningsenligt som möjligt, vilket också kan kopplas till *Tillitsstegen*. Upplevd känsla av svek och misstro hos mottagaren kan alltså minska chansen för att *tillit* ska kunna uppnås. Det finns följaktligen en problematik i att bilderna innehåller osanningar. Om landskapsarkitektens visionsbilder inte uppnår *förtroende* kommer antagligen inte *trovärdighet* upplevas av mottagaren nästa gång. Frågan är vad som är viktigast för landskapsarkitekten; att bygga upp tillit till mottagaren eller att med en förskönande bild vinna en tävling?

Med vårt resultat i åtanke kan vi inte undgå att hålla med författarna (May et al. 2013, s. 11) som jämför produktion av Mc Nuggets med arkitektens visionsbilder på ett, enligt oss, väldigt talande sätt. Då det efter vår granskning står klart att visionsbilder innehåller osanningar får deras fråga om bildernas egentliga innehåll en relevant betydelse. Det kan skapa problem då visionsbilder produceras med för stort fokus på att sälja in förslaget genom att idealisera bilderna. Vi ser visionsbildernas osanna innehåll som ett större problem än dessa kycklingbitars låga näringsinnehåll. Bland livsmedelsprodukter är valmöjligheten för individen stor och en sämre produkt är lätt att välja bort. Men när det gäller visionsbilder har den enskilda personen betydligt mindre makt att påverka vilket förslag som blir det slutgiltiga. Därför anser vi att det är viktigt att de visionsbilder som presenteras är rättvisa, ärliga och realistiska.

Resultatets trovärdighet

Det fanns för- och nackdelar med att vi jämförde visionsbilderna med respektive planer. Planen var en förutsättning för att vi skulle kunna jämföra visionsbildens perspektivvinkel med människans synfält och urskilja bildens väderstreck. Detaljnivåerna på planerna varierade dock och planerna med låg detaljnivå visade inte med säkerhet allt som kommer byggas, vilket kan ha påverkat vårt resultat. En situationsplan skulle kunna visa principen för en stadsdel och inte illustrera exakta placeringen av till exempel växter. För att bedömningen skulle bli likvärdig för alla bilder utgick vi trots detta från att alla bilder skulle överensstämma med respektive plan.

Bristen på tidigare forskning gjorde vårt arbete meningsfullt men det bidrog samtidigt till att vi inte kunde jämföra resultatet med någon annans studier. Där emot finns det många teorier som behandlar bilder generellt. Dessa var intressanta att applicera på visionsbilden och styrker även tillförlitligheten i undersökningen.

De fyra granskade bilderna kom från olika landskapsarkitekter, och resultatet visar att bilderna till stor del illustrerar osanningar som liknar varandra. Detta pekar på att vår granskning synliggör ett sätt att använda visionsbilder som är gemensamt för många arkitektkontor.

Metoddiskussion

Våra val av metoder påverkades till stor del av den brist på litteratur och forskning som finns inom ämnet. En stor mängd litteratur idag behandlar bilder generellt, men det finns inte lika mycket skrivet om visionsbilder och ännu mindre om visionsbildernas relation till verkligheten. För att uppfylla syftet och besvara frågeställningarna delade vi in studien i fem delmoment. Detta tillvägagångssätt gav oss stöd då vi arbetade med en komplicerad fråga där många åsikter skiljer sig åt och inga entydiga svar finns.

Vi angrep frågan med utgångspunkt i att osanningar i visionsbilder förekommer. Arbetet blev följaktligen en undersökning som antingen skulle bekräfta eller stjälpå våra teorier. Det var därför viktigt under flera delar av arbetet att vara medvetna om att vår utgångspunkt inte hade behövt vara sann. Det var särskilt viktigt att ha i åtanke när vi bedömt granskningsmallens subjektiva faktorer i visionsbilderna.

Det var enkelt att komma i kontakt med landskapsarkitekter som kunde tänka sig delta i vår intervju och det var givande att ta del av deras syn på visionsbilder. En svårighet var däremot att veta hur långt in i arbetet som intervjuerna skulle genomföras. Vi ville få ut så mycket som möjligt av intervjuerna samtidigt som de behövde genomföras i ett tidigt skede eftersom de utgjorde första delen av arbetet. En negativ aspekt med att intervjuerna gjordes tidigt var att det uppstod fler frågor under arbetets gång. Ett alternativ skulle ha varit att göra ytterligare intervjuer när granskningarna av de olika visionsbilderna var genomförda. Då skulle vi kunnat intervjua de företag som skapat bilderna för att få deras syn och kommentarer på våra granskningar.

Definitionen av begrepp som är mångtydiga var den största svårigheten under arbetets gång. Begreppen verklighet, vision, sanning och osanning är alla svårtolkade vilket gjorde syftesformuleringen komplicerad. Det medförde svårigheter att på ett vetenskapligt sätt koppla begreppen till landskapsarkitektur.

Att hitta bilder att granska som stämde in på vår avgränsning var en relativt okomplicerad uppgift. Granskningsmallen skapade sedan en tydlig struktur och underlättade bedömningen av de olika visionsbilderna. Den fungerade också som ett hjälpmedel när vi skulle redigera två av visionsbilderna.

Då en del av granskningsmallen innehöll subjektiva faktorer skulle olika resultat kunnat uppstå beroende på vem som utförde granskningen. Samma problem uppstod vid bildredigeringen då vi fick ta ställning till vad och hur mycket som skulle adderas i bilderna. Vi var medvetna om de här problemen och tolkade därför faktorerna utifrån vår kunskap som landskapsarkitektstudenter men också som individer i det svenska samhället. För att få ett ännu mer trovärdigt resultat kunde fler bilder ha granskats och fler arkitekter intervjuats. Det skulle ha gjort att en mer omfattande statistik hade kunnat föras på de granskade faktorerna. Trots de subjektiva bedömningarna anser vi att resultaten bidrar med relevant och trovärdig information.

Reflektioner

Arbetet genererade många nya frågor och tankar som kan fördjupas. Först och främst skulle det vara intressant att göra en mer omfattande undersökning där ett större antal bilder granskas och allmänhetens åsikter tas in i högre utsträckning. Färdigställda projekt skulle då kunna jämföras med tidigare visionsbilder precis

som May et al. (2013, s. 37) förespråkar. På så sätt skulle visionsbilden ställas i kontrast mot verkligheten.

Denna kandidatuppsats kan öka medvetenheten vid skapandet av visionsbilder, inte bara för landskapsarkitekter, utan även för andra yrken där visionsbilder eller liknande illustrationer används. Det skulle i sin tur kunna medföra att landskapsarkitekter, som en självklar del i arbetsprocessen, kan granska varandras visionsbilder. Det kan också vara värdefullt att fundera vidare på hur kommunikationen mellan landskapsarkitekter och olika visualiseringsbyråer fungerar.

En bättre kommunikation yrkena emellan skulle kunna bidra till mer realistiska visionsbilder och i sin tur göra att trovärdigheten ökade. Då detta arbete berört projekt inom Sverige skulle en även kunna undersöka om det finns några skillnader och likheter mellan visionsbilder i andra länder. Finns det någon koppling mellan ländernas normer och förskönande visionsbilder? Och hur ser olika länders visionsbilder ut i jämförelse med varandra?

Med denna nya kunskap som stöd vill vi uppmana studenter och yrkesaktiva att begrunda vad en egentligen vill visa i visionsbilderna och hur det visas. En överensstämmelse mellan plan och visionsbild samt vision och verklighet skulle kunna leda till bättre och mer genomarbetade gestaltungsförslag. Teknikens fortsatta utveckling är inget vi kan råda över. Däremot kan vi ta ansvar som landskapsarkitekter och inte låta digitaliseringen bli ett verktyg för att skapa osanna visionsbilder.

Referenser

- Andersson, K. (2014). Landskapet – en gåva som förenar. *Tidskriften STAD*, vol. 7, s. 63.
- Aspers, P., Fuehrer, P. & Sverrisson, Á. (2004). *Bild och samhälle: visuell analys som vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T. & Oc, T. (2010). *Public Places Urban Spaces – The Dimensions of Urban Design*. Oxford och Burlington MA: Architectural Press.
- Dyer, G. (1988). *Advertising as communication*. London: Routledge.
- Ekholm, M. & Fransson, A. (1992). *Praktisk intervjuteknik*. Stockholm: Nordstedt.
- Falk, F. (2010). *Blåsningen*. <http://www.glittra.com/foster2010/> [2015-06-30]
- Freeman, B. (2013). *Digital Deception*. <http://www.archdaily.com/383325/are-renderings-bad-for-architecture> [2015-04-23]
- Guwallius, P. (2014). Varför visar man inte sitt förslag en kväll i oktober? *Tidskriften STAD*, vol. 6, s. 19.
- Hedquist, R. (2002). *Trovärdighet – en förutsättning för förtroende* (Rapport 182). Stockholm: Styrelsen för psykologiskt ansvar.
- Karavan arkitekter (2015). Visionsbild över Gävle Å-rummet. [Datorgenererad rendering]. http://www.gavle.se/PageFiles/169461/där%20våra%20vägar%20korsas_LOW.pdf [2015-05-24]
- Kjellander + Sjöberg (2014). Visionsbild över Lunds universitets campusområde. [Datorgenererad rendering]. <http://www.ksark.se/projekt/living-on-the-wedge/> [2015-05-24]
- May, K., van den Hout, J., Riedel, J., Wu, H., Franklin, J. & Lee Coates IV, A. (2013). *Rendering*. New York: CLOG.
- Nationalencyklopedin (2015). Synfält. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/synfält>. [2015-05-03]
- Nyaslussen.se (2012). *En bild säger mer än tusen ord*. <http://www.nyaslussen.se> [2015-06-30]
- Nyréns arkitekter (2013). Visionsbild över Burlövs urbana stadspark. [Datorgenererad rendering]. <https://www.arkitekt.se/wp-content/uploads/2014/06/BurLOVE.pdf> [2015-05-24]
- Pettersson, R. (2001). *Trovärdiga bilder* (Rapport 180). Solna: Styrelsen för psykologiskt ansvar.
- Pixabay (2015). *Pixabay*. www.pixabay.com [2015-04-28]
- Quirk, V. (2013). *Are renderings bad for architecture?* <http://www.archdaily.com/383325/are-renderings-bad-for-architecture/> [2015-04-23]
- Reid, G.W. (2002) *Landscape Graphics – Plan, Section and Perspective Drawing of Landscape Spaces*. New York: Watson-Guption Publications.

- Skalgubbar.se (2014). *Skalgubbar: Cut out people by Teodor J.E.*
www.skalgubbar.se [2015-04-28]
- Slussenskandalen (2013). *Visionsbild Nya Slussen – en skräckvision.*
<https://slussenskandalen.wordpress.com/2013/11/page/3/> [2015-06-30]
- Stockholms stad (u.å.). *Nya Slussen – på väg mot ett Stockholm i världsklass.*
<http://www.nyaslussen.se/SlussenBroschyren%5B1%5D.pdf> [2015-06-30]
- Tostrup, E. (1994). Mellom erfaring og billedforbruk. *Nordisk arkitekturforskning*, vol 7, s. 18-20.
- Troglio, E. (2014-09-08). Att illustrera framtiden – där solen alltid skiner. *Hållbar Stad*, Arkitektur- och designcentrum.
<http://www.hallbarstad.se/blogs/posts/440-kronikor-om-hallbarhet-att-illustrera-framtiden-nar-solen-alltid-skiner> [2015-06-30]
- Waern, Y., Pettersson, R. & Svensson, G. (2009). *Bild och föreställning – om visuell retorik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- White arkitekter (2013). Visionsbild över Kiruna stationstorg. [Datorgenererad rendering]. <https://www.arkitekt.se/wp-content/uploads/2014/06/Tävlingar-2013-Ny-stadskärna-i-Kiruna-Kiruna-4-ever.pdf> [2015-05-24]